

7 mūzikas dievības un patroni pasaules vēsturē

Mārtiņš Mārcis Beitiņš / Corey Jack Stone

Ne tikai dabas spēkus dažreiz ir grūti izskaidrot, bet arī mūzikas radīšanas procesus, un, visticamāk, tāpēc kopš cilvēku civilizācijas pirmsākumiem ir bijuši atšķirīgi aizbildņi ne tikai medībām un ražas novākšanai, bet arī svētkiem un mūzikai. Šajā publikācijā pacentos apskatīt spilgtākos un ietekmīgākos no tiem dažādu tautu un valstu mitoloģijā. Nekautrēšos atzīmēt, ka apzināti savā šīsreizes materiālā nepieskāros populāriem mūzikas aizbildņiem, tādiem kā grieķu Apollons vai katolicisma Svētā Cecīlija, par kuriem jau tāpat visi un visu zina, tā ka izbaudiet, lūdzu, nemirstīgo melodisko dažādību!

SARASVATĪ – HINDUISMA MŪZIKAS DIEVIETE

Kā savā grāmatā *Shlokas and Bhajans* (izdevniecība *Sangeet Bharati*, 2021) raksta profesors K. N. Šivakumars, Sarasvatī ir būtiska dieviete svētajā trīsvienībā līdzās bagātības un labklājības dievieteī Lakšmī un kara dievieteī Pārvaī. Sarasvatī ir mūzikas, mākslu, amatniecības un zināšanu dieviete māte. Viņa atspoguļo gudrības un apziņas plūsmu. Vēdu māte. Sarasvatī ir hindu mitoloģijas augstākās dievības un visuma radītāja Brahmas dievišķā dzīvesbiedre.

Tā kā zināšanas ir nepieciešamas radīšanas procesam, Sarasvatī simbolizē Brahmas radošā gara spēku. Tiek atzīmēti svētki, kas iezīmē gatavošanos pavasara atnākšanai jeb *Vasant Panchami*, saukti arī par *Basant Panchami*, *Saraswati Puja* vai *Vasantotsava*, kas veltīti dievieteī Sarasvatī hinduistu *magha* mēnesī (vēlā janvārī vai februārī). Dieviete Sarasvatī tiek atainota ar vīnu [veena jeb vina – lautveidīgs klasiskās mūzikas instruments], lūgšanu krellēm un svētajiem rakstiem, kas palīdz viņu vizualizēt kā zināšanu, visu veidu prasmju, māksliniecisko talantu un “Augstākā es” mākas sniedzēju. Māte Sarasvatī ir mācīšanās dieviete, kura ir uzstādīta un pielūgta izglītības iestādēs un organizācijās, kas apmāca un organizē vizuālo, skatuves un tēlotājmākslu. Daudzi amatnieki sāk savu praksi ar Sarasvatī šloku [senindiešu sanskrita episko dzejoļu pantmērs] skandēšanu. To pielietošana ir ļoti izplatīta pirms dis-

kusijām, konferencēm un garīga rakstura draudžu sanāksmēm. Profesionāli spēkeri, dziedātāji un izpildītāji var gūt ārkārtīgu labumu no šīm šlokām. Mūzikas instruments viņa viņas rokās simbolizē to, ka zinātne attīstās caur kultūras izaugsmi.

Savukārt citā rakstā, kas atrodams tiešsaistes veikalā *originalbuddhas.com*, tā autors un budistu mākslas cienītājs un kolekcionārs Pēteris Vredevels saka – Sarasvatī bieži tiek attēlota, turot rokās vīnu, kas simbolizē visuma harmonisko rezonansi un radošās izpausmes ritmisko plūsmu. Saskaņā ar mitoloģiju Sarasvatī spēlēja vīnu, lai radītu visumu, tās melodiskās skaņas dzemdēja radīšanas elementus. Citā leģendā Sarasvatī dievišķā mūzika valdzina debesu būtnes, tostarp gandarvas (*gandharva*) – debesu sfēru dievišķos mūziķus, kuri, kā mēlo, ir apguvuši mūzikas mākslu no viņas. Gandarvu dziesma iemieso Sarasvatī kā mūzikas un mākslas patronesi, iedvesmojot radošo garu un māksliniecisko izpausmi visās būtnēs.

Visubeidzot, tīmekļa vietnē *ramana-maharshi.org*, kas veltīta cienījamā un gudrā Ramana Maharši dzīvei, mācībai un mantojumam, atrodams visizsmeļošākais materiāls par šo mana stāsta pirmo dievību. Protiet, tajā stāv rakstīts, ka Sarasvatī dažādos reģionos un tekstos ir pazīstama ar dažādiem vārdiem un epitētiem. Rīgvēdā viņu dēvē par Sarasvatī, upes dievieti, kas saistīta ar skaidrību un zināšanām.

Dienvidindijā viņu bieži sauc par Šaradi (*Sharade*, tulkojumā – rudens), savukārt Bengalijā viņa ir pazīstama kā *Veenapani*, kas nozīmē – tā, kas tur vīnu.

Vārds ‘Sarasvatī’ simbolizē zināšanu, gudrības un mākslinieciskās izpausmes būtību. Viņas saistība ar ūdens plūsmu norāda uz zināšanu nepārtraukto un mainīgo raksturu. Dažādu reģionu folkloras avotos Sarasvatī bieži tiek attēlota kā līdzjūtīga un labvēlīga dievība, kura palīdz tiem, kam nepieciešamas zināšanas un mākslinieciska iedvesma.

Kādā populārā stāstā Sarasvatī pārvērš vienkāršu ciema meiteni par talantīgu mūziķi, demonstrējot savu spēju dot mākslinieciskas dāvanas saviem sekotājiem. Sarasvatī pielūgšana parasti ietver baltu ziedu, augļu un saldumu piedāvāšanu, jo baltā ir viņas mīlākā krāsa. Ticīgie arī novieto grāmatas, mūzikas instrumentus un citus ar mācīšanos un mākslu saistītus priekšmetus viņas tēla tuvumā, meklējot viņas svētību panākumiem savos centienos. Sarasvatī mantru un himnu dziedāšana ir ierasta prakse dievienes pielūgšanas laikā.

Lielākie Sarasvatī veltītie tempļi atrodas dažādās Indijas daļās, tostarp Basarā, Telangānas pavalstī, Puškarā (Rādžastāna) un Kutanūrā (Tamilnāda). Šie tempļi ir ne tikai pielūgšanas vietas, bet arī mācību un kultūras aktivitāšu centri. Ticīgie tos apmeklē, lai meklētu Sarasvatī svētību panākumiem savos akadēmiskajos un mākslinieciskajos centienos. Daudzos no šiem tempļiem notiek arī kultūras pasākumi, koncerti un literāras pulcēšanās, kas atspoguļo Sarasvatī ietekmi uz mākslu un izglītību. Ikgadējie svētceļojumi uz Sarasvatī tempļiem ir bieži sastopami, īpaši *Vasant Panchami* laikā. Ticīgie no visas valsts apmeklē šos tempļus, lai piedalītos īpašos rituālos un meklētu svētību nākamajam gadam. Šajos svētceļojumos bieži vien ir iekļauti kultūras priekšnesumi, koncerti un literāri pasākumi, godinot Sarasvatī kā zināšanu un mākslas dievieti.

Sarasvatī ietekme uz Indijas kultūru ir dziļa, un viņai veltīti daudzi literāri darbi, gleznas un priekšnesumi. Viņa ir populāra persona klasiskajā Indijas mūzikā un dejā, un daudzas kompozīcijas un horeogrāfijas ir iedvesmotas no viņas stāstiem un atribūtiem. Sarasvatī ietekme redzama arī Indijas literatūrā.

HATORA – SENĒGIPTIEŠU MŪZIKAS DIEVĪTE

Samuēla Šeperda grāmatā *Egyptian Goddesses: Hathor, Sekhmet, Isis, Nut* (Pastor Publishing Ltd, 2024) autors norāda uz to, ka Hatoras pamatīgā ietekme uz mākslām senās Ēģiptes kultūrā, īpaši mūzikā un maģijā, rāda viņu kā radošā gara, prieka un augstāko spēka dievību. Atzīta kā mūzikas dieviete, Hatora pārvaldīja skaņu mistiskās īpašības, lai ar dievišķām vēstīm atmodinātu emocionālu un garīgu dziedēšanu. Viņa tika uzskatīta gan par mūzu, gan maģisku aizgādni, iedvesmojot un aizsargājot māksliniekus un mūziķus.

Mūzikai Hatoras pielūgšanā nebija tikai izklaides loma, tā bija piesātināta ar maģiskām īpašībām. Cilvēki ticēja, ka viņa atvairā ļaunos garus un ārstē dažādas kaites. Sistrs, ko cieši asociēja ar Hatoru, tika plaši izmantots viņai veltītos rituālos. Ļaudis ticēja, ka Hatorai patīk sistras žvazdzēšana, un sistrs spēj izsaukt Hatoru gan liksmības, gan aizsardzības aspektā. Hatoru uzskatīja par pasaulīgā un dievišķā starpnieci.

Grāmatā *Dancing for Hathor: Women in Ancient Egypt* (Carolyn Graves-Brown, 2010) teikts, ka piektās un sestās dinastijas kapenēs dejotāji dzied un plaukšķina, piesaucot Hatoru pēc vārda vai viņas epiteta – Zeltaīnā.

Sistrs bieži izrotāts ar Hatoras galvu, un tās skanējums, kā tika sacīts, imitēja Hatoras govju skaņu, ejot caur purvu niedrēm. Ēģiptiešu apzīmējums sistrai bija *sesheshet*, un tas ir onomatopoētisms, kas atdarina niedru čaukstēšanu. Hēliopolē priesterienes tika dēvētas par hatorām. Ramzesa laika hieroglifu tekstos Atumas

jeb Ra (saules dievs seno ēģiptiešu mitoloģijā un viens no galvenajiem četriem dieviem-radītājiem) templī hatoras priecājās un sita bungas, kad redzēja ķēniņu. Ptolemaja periodā sievietes mūziķes valkāja ragotas galvassegas gluži kā Hatora.

Tiešaistes tālmācības mājaslapā *center-ofexcellence.com* atrodama plaša publikācija ar virsrakstu *Hathor in Egyptian Mythology: Myths, Symbols, and Powers*, kur teikts, ka mūzika, deja un mielasts bija viņas pielūgšanas neatņemamas sastāvdaļas. Cilvēki bieži pasniedza viņai pienu, alu un medu. Šo rituālu laikā spēlēja sistru. Viena no ievērojamākajām Hatorai veltītajām vietām ir Denderas tempļa komplekss. Šī Ēģiptes svētvietā ir apliecinājums Hatoras nozīmei un cieņai, ko viņa pagērēja. Denderas Hatoras templis rotāts ar sarežģītiem kokgriezumiem un uzrakstiem, kas cildina viņas dievišķās īpašības.

Deli mītošās mitoloģes Natālijas Suri mājaslapā *nataliasuri.com* rakstīts, ka Hatorai veltītie svētki bijuši dinamiski un enerģiski. Vieni no slavenākajiem svētkiem bija skaistie ielejas svētki, kas norisinājās Tēbās. Šī pasākuma laikā cilvēki nesa Hatoras statuju grandiozā procesijā pāri Nīlai. Priesteri, priesterienes un mūziķi rādīja tiem ceļu sistru, bingu un arfu pavadījumā.

HANŠ SJANĢZI (HAN XIANGZI) – DAOISMA MŪZIKAS PATRONS

Pasaulē plaši atzītās folkloristes un mitoloģes Eleonoras S. Makormakas grāmatā *Understanding Chinese Mythology: Explore Enchanting Tales, Divine Beings and Legendary Adventures* (SeaHorse Pub, 2025) rakstīts – mūzikai visvairāk pietuvinātais nemirstīgais Haņs Sjaņdzi reprezentē māksliniecisko ceļu uz transcendenci. It kā būdams slavenā Tanu dinastijas dzejnieka Haņa Ju brāļadēls, viņš atraidīja sava onkuļa Konfūcija ortodoksiju, lai turpinātu daoistu praksi. Haņs Sjaņdzi iemantoja nemirstību pēc tam, kad nokrita no persiku koka debesu dārzos, mēģinot ievākt nemirstības augļus, taču viņš nevis nomira, bet šie persiki padarīja viņu nemirstīgu.

Haņa Sjaņdzi maģiskais instruments – nefrīta flauta –, kuras skanējums acumirkli spēja izplaucēt ziedus, nomierināt savvaļas dzīvniekus un izsaukt pārdabiskas būtnes, simbolizē harmoniju ar dabas spēkiem. Sjaņdzi spēles meistarība atspoguļo daoisma ticību tam, ka kosmiska harmonija var tikt sasniegta caur pareizi uzskatotām skaņām. Mākslinieciskie atainojumi parāda Haņu Sjaņdzi kā jauneklīgu tēlu, kurš spēlē flautu un kuru ieskauj brīnumaini ziedošas puķes. Kā mūziķu patrons viņš atspoguļo nemirstību, kas sasniedzama caur māksliniecisku izsmalcinātību, nevis askētisku pamācību.

Baolina Vu, Maikla Makbraida un Vincenta Vu grāmatā *The Eight Immortals' Revolving Sword of Pure Yang* (Three Pines Press, 2011) sacīts, ka Haņu Sjaņdzi cildināja gan par viņa raksturu un eleganci, gan par ciešo saikni ar dzīves smalkajām mākslām, kas ir izteikta ziedos un mūzikā. Viņš bieži redzams rotāts ar krāsainām peonijām un vienmēr ar maģisku bambusa flautu rokās. Vēstures liecības apstiprina viņa izcilās muzikālās dotības, un viņš tiek godināts kā mūziķu aizbildnis. Taču nav vienprātības par to, kāda veida bambusa flautu viņš spēlēja – vai tā bija di vai sjao? Di tipa instrumentam pūšanas atvere atrodas malā, un to spēlējot tur horizontāli, turpretim sjao ir speciāli izgriezts iemutnis, un to tur vertikāli. Diskusijas par šo tematu norisinās jau gadsimtiem ilgi, un Baltā mākoņa templis pat noorganizēja konferenci par šo jautājumu, kuras rezultātā minētā dievnama biedri nosvērās par labu sjao versijai.

Grāmatā *The Story of Han Xiangzi: The Alchemical Adventures of a Daoist Immortal* (University of Washington Press, 2007) stāstīts par ķīniešu rakstnieka un publicista Jana Erzena (*Erzeng*, uzpl. 1590–1602) stāstu ciklu par Haņu Sjaņdzi. Aptuveni Cjinu dinastijas perioda vidū (18. gadsimts) mēs esam liecinieki vietējo operas tradīciju rašanās brīdim, un tās ir cieši balstītas uz daokina melodijām un tradīcijām. Šeit daokina mūzika un dziesma tiek apvienota ar aktierspēli, kas ir balstīta stāstā. Haņa Sjaņdzi motīvs ir spilgti redzams agrākajās šāda veida lugās. Ir saglabājusies vēl viena daokina drāmas tradīcija, kas, iespējams, aizsākās jau 13. gadsimtā, proti, *languanxi* (languanxi) drāma – tā uzplauka apgabalā,

kur bija spēcīgas vēsturiskās saites ar abso-
lūtas pilnības daoismu. Haņa Sjaņdzi stāstu
cikls ir šīs vietējās tradīcijas repertuāra cen-
trālais elements.

Pasaules mitoloģiju mājaslapā *mythlok.com*
šīs interneta enciklopēdijas izveidotājs,
mitoloģijas entuziasts, pētnieks un *TEDx*
spikers Nītenš Neirs (*Nair*) raksta šādi – lai
gan Sjaņdzi apgērbs var atšķirties, sākot no
skolotāja tērpa līdz vienkāršām zemnieka
drānām, viena nemainīga lieta paliek, un tā
ir viņa flauta, kas parasti ir dziļi jeb vertikāls
bambusa pūšaminstruments. Tas kalpo kā
taustāms viņa muzikālās meistarības sim-
bols, apliecinot ne tikai prasmi radīt har-
moniskas melodijas, bet arī rast dziļu saikni
ar dabas un kosmosa ritmiem. Tērpts plū-
stošs drēbēs, kas, šķiet, dejo līdzī vājam,
Haņš Sjaņdzi iemieso dabas izsmalcināto
skaistumu, nemanāmi saplūstot ar radiša-
nas mūžīgo ritmu.

Apzīmējums *Xiangzi* tulkojumā nozīmē
‘filozofs Haņš’ vai ‘Meistars Haņš’, kas dai-
lrunīgi ietver viņa zinātniskos centienus un
intelektuālo dziļumu. Viņa flautas radītās
melodijas piesātinātas ar mistiskām īpa-
šībām, kas spēj izārstēt slimības, nomieri-
nāt vētras un ietekmēt klausītāju emocijas.
Dažos stāstos Haņš Sjaņdzi izmanto savus
muzikālos talantus, lai apstrīdētu sabied-
rības nostāju, tādējādi uzsverot mākslas
transformējošo potenciālu. Viņa melo-
diskās kompozīcijas kalpo kā iedvesmas
avots mūsdienu mūziķiem, ieauzot tradi-
cijas pavadienus modernitātes audumā.
Patiešām, Haņa Sjaņdzi pievilcība sniedzas
tālu aiz Ķīnas robežām, dziļi rezonējot ar
globālo šīs tautas diasporu. Flauta, ko viņš
spēlē, kalpo kā spēcīgs komunikācijas un
kultūras apmaiņas simbols, pārsniedzot
robežas un veicinot saiknes, kas aptver
visus kontinentus.

BRĀGI – SKANDINĀVU MŪZIKAS DIEVS

Nenorādīta autora grāmatā *Be a little my-
thological, will you? Nordic Mythology* (*Hilal
Atakan*, 2024) tiek norādīts uz to, ka Brāgi
ir dzejnieku un dziedātāju dievs. Viņu
uzskata par dzejas un mūzikas patronu, un
viņš ir zināms, pateicoties savai balsij, kas
iedvesmo cilvēkus. Brāgi balss ir sirsnīga
un ekspresīva, tā aizrauj ļaudis un atgādina
viņiem par mākslas un radošā gara spēku.

Tomēr Brāgi balss spēks neaprobežojas
tikai ar mūziku un dzeju, jo tā tiek tāpat
asociēta ar dziļu gudrību. Brāgi balss ir
viens no skaistākajiem un iespaidīgākajiem
elementiem skandināvu mitoloģijā. Tā
reprezentē dzejas un mūzikas daiļumu un
iedrošina un motivē cilvēkus.

Reiz trokšņainajā Asgardā (dievu val-
stība) dzīvoja Brāgi, mūzikas un dziesmas
dievs. Viņa jaudīgā balss un hipnotizējošās
melodijas piepildīja dievu un cilvēku sirdis.
Brāgi dzīvoja ar savu skaisto sievu Idunu.

Viņa bija jaunības un skaistuma simbols
un Brāgi lielākais iedvesmas avots. Kopā
viņi uzturēja Asgardā mieru un prieku.
Kādu dienu Odina pili notika iespaidīgas
svinības, kur sapulcējās dievi un dievietes
ar bikeriem, kas pilni ar zeltu un sudrabu.
Brāgi priecēja dievu sirdis ar savām skais-
tajām dziesmām. Krāpnieciskais dievs Loki
jeb Lokijs bija skaudīgs uz Brāgi panāku-
miem. Viņš izdomāja plānu, kā nozagt Brāgi
balsi. Kādu nakti viņš ielavījās Brāgi istabā
un izmantoja burvju ābolu, lai nozagtu
Brāgi spēcīgo balsi. Nākamajā dienā Brāgi
pamodās pārbijies, jo bija pazaudējis savu
balsi. Asgardā iestājās klusums. Dievi un
dievietes ilgojās pēc Brāgi melodijām.
Iduna redzēja vīra bēdas un izlēma viņam
palīdzēt. Viņa atnesa burvju ābolus no die-
vu apslēptā dārza un pasniedza tos Brāgi.
Šiem brīnumainajiem augļiem bija spēja
atjaunot balsi. Kad Brāgi atkal dziedāja,
prieks un pacilājums valdīja visā Asgardā.
Lokija viltība izgāzās, un kopš tā laika Brāgi
balss uz mūžiem palika nomodā par liksmī-
bu Asgardā.

Izdevumā *Norse Myths & Tales: Epic
Tales (Flame Tree Collections*, 2018) pētnie-
cības asistente Kembridžas Universitātes
Anglosakšu, skandināvu un ķeltu valodu
katedrā Britānija Šorna apgalvo, ka, tā kā
Brāgi bija dzejas, daiļrunības un dziesmas
dievs, ziemeļu tautas savu dzeju arī dēvēja
viņa vārdā, un abu dzimumu skaldi bieži
tika izraudzīti kā Brāgi-vīrs vai Brāgi-sieva.
Uz Brāgi veselību vienmēr iedzēra svētkos
vai svinīgā bridī, īpaši bērnu mielastos un
ziemas saulgriežu svinībās. Mākslā Brāgi
parasti tiek attēlots kā vecāka gadagājuma
vīrietis ar baltiem, gariem matiem un bār-
du, turot zelta arfu, no kuras viņa pirksti
varēja izvilināt maģiskas melodijas.

Skaldi, kas atdarināja Brāgi, bija augsti
cienītas personas, kas saglabāja un nodeva
tālāk savas tautas vēsturi un kultūru. Brāgi
saikne ar dzeju un mūziku ir redzama arī
viņa laulībā ar Idunu, jaunības un nemir-
stības dievieti. Iduna sargā ābolus, kas die-
viem piešķir mūžīgu jaunību, un viņas saik-
ne ar Brāgi simbolizē mākslas un radošās
izpausmes nemirstīgo dabu. Šīs saiknes dēļ
Brāgi tiek uzskatīts ne tikai par dzejas die-
vu, bet arī par atjaunošanās un nepārtrauk-
tas radošas darbības simbolu.

Rezumējot, Brāgi loma un nozīme kā
dzejas dievam ir dziļi iesakņojusies skan-
dināvu mitoloģijā. Viņa dzejas un mūzikas
prasmes padarīja viņu par centrālo tēlu, kas
iemiesoja skandināvu kultūras vērtības un
radošo izpausmi.

Brāgi arī saņēma dievišķo uzdevumu
sagaidīt un izklaidēt kritušos karotājus
Valhallā. Brāgi vokāls bija tik burvīgs, ka
cilvēkiem bieži radās vēlme sagūstīt viņa
balsi, lai to paturētu tikai sev. Skandināvu
mākslas vēsturē ir dažas ikonogrāfiskas
atsauces uz Brāgi. Viens no reprezentatīvā-
kajiem ir attēls, ko 1846. gadā radīja zvied-
ru gleznotājs un pedagogs Nils Blomērs
(1816–1853). Tajā var redzēt Brāgi spē-
lējam arfu, un gaisotni kuplina jaunās un
skaistās Idunas mēmā klātbūtne.

KARALIENE MARIMBA – AFRIKĀNU MŪZIKAS DIEVIETE

Saskaņā ar afrikāņu mutvārdu vēsturi stāsts
par Marimbu aizsākās ļoti, ļoti sen Āfrikā.
Tur zemē tika izraktas bedres, pār kurām
izvietoja koka stieņus, pa kuriem ritmis-
ki sita, lai radītu baudpilnu skanējumu.
Tādējādi radās sava veida ksilofons, kas
darbojās, liekot koka stieņu radītajai ska-
ņai rezonēt iepriekš izraktajos caurumos.
Pēcāk pie koka stieņu apakšpusēs tika pie-
stiprināti ķirbji, un tie kalpoja par skaņas
rezonanses kamerām. Šādi veidojumi jo-
projām ir pazīstami kā tradicionāli dažā-
du Āfrikas tautu instrumenti. Interesanti,
ka Dienvidāfrikas zulu tautai ir leģendas
par dievieti vārdā Marimba, kura radīja
ksilofonu ar tam piestiprinātiem ķirbjiem.
Instruments, kas bija marimbas priekštecis,
pēcāk šķērsoja jūru kopā ar afrikāņiem un
nonāca Centrālajā un Dienvidamerikā. Tur
gan ķirbju vietā tika izgatavotas rezonējo-
šas caurules no koka. Galu galā Amerikā
piestiprinātās vibrējošās caurules sāka izga-
tavot no metāla, kā rezultātā radās mūsdie-
nu sitaminstruments marimba.

Amerikāņu ikmēneša žurnāla teātra
apmeklētājiem *Playbill* interneta vietnē
playbill.com ir rakstīts, ka Marimba ir gra-
cioza un gudra, un tradicionāli viņu uzskata
par skaistāko sievieti, kas jebkad staigājusi
pa zemes virsmu. Viņas dziesmas nelidzi-
nās nekam, ko cilvēki ir iepriekš dzirdējuši.
Dažās no tām ir stāsti par zaudējumiem un
nelaimēm, bet citās pulsē mīlestības sāpes.

Tumsas nolādēta, Marimba radīja skaistumu no sāpēm. Kaldama arfas un bungas no ieročiem, ko izmantoja nogalināšanai, viņa radīja harmoniju no haosa. Jo vairāk Marimba cieta, jo ēteriskākas kļuva viņas dziesmas.

Pasadinās teozofiskās biedrības mājaslapā theosociety.org publicētajā materiālā *Marimba: the Mother of Music* tā autors Kredo Mutva (*Mutwa*, zulu dziednieks un praviētis) min, ka no upes krastā augoša jauna mušaragi koka apakšas, meža smaržu ieskaits, gaisā pacēlās svēts flamingo, un tad parādījās viņa – personificēts skaistuma gars, izstarojot daili, kas liecināja par labestību dvēselē. Jūtīgā seja ar skaidrajām acīm pārredzēja pasauli ar brīnuma izteiksmi. Viņas apģērbs bija vienkāršs – miecētas geparda ādas svārki, kas rotāti ar kauri gliemežvākiem, un vara kaklarota un rokassprādzes, uz kurām bija iegravētas slepenas gudrības zīmes. Šī bija sieviete, kura ciltim deva dažas no vecākajām un skaistākajām dziesmām uz zemes un kas izgudroja neskaitāmus instrumentus, katram no kuriem bija lemts nest viņas vārdu vienā vai otrā veidā. Tā bija Marimba, mūzikas Māte.

Taču viņai uzlika lāstu nakts ļaunuma dieviete, dēmonu māte, kas bija vērsusies pie Marimbas, lai tā kļūtu par vienu no viņas kalponēm Tumsas zemē, bet Marimba atteicās. Viņa stingri turējās un atteicās padoties mūžīgās nakts zemes ļaunajiem spēkiem, apzinoties, ka viņa bija pirmās cilts gudrā valdniece, kuru nevadīja vis spēks, bet gan gudrība un milestība. Viņa stingri turējās pie savas pārliecības, ka ir pietiekami stipra, lai izturētu uzbrukumu, būdama svētīta ar spējām mūzikas spēkā pārvarēt tumšu. Un tā, dienām ejot, Marimba rosināja savu tautu būvēt mūzikas instrumentus no ienaidnieku ieročiem un ikdienas darbarīkiem. Bungas tika izgatavotas no nolietotiem lielgabaliem, arfas no medību lokiem un marimbas no dzīvnieku slazdiem.

Emuārā nombalabala.wordpress.com tā uzturētāja Indlela Jenjanga (*yeNyanga*) raksta, ka Marimbas pirmais vīrs bija mednieks vārdā Zumangve. Kad ļaunuma dieviete Vatamaraka pavēlēja Marimbai kļūt par vienu no viņas kalponēm, un viņa atteicās, Vatamarakas lāsts skanēja tā – jebkurš vīrietis, kas precēs Marimbu, tiks nogalināts viņas tiešā klātbūtnē trīs mēnešu laikā pēc abu laulībām. Patiešām, trīs mēnešus vēlāk Zumangvi samīdīja zilonis Marimbas acu priekšā. Tad Marimba apprecējās vēlreiz un turēja vīru ieslēgtu mājā, neļaujot viņam iet ārā kopā ar citiem medniekiem. Pēc diviem mēnešiem Marimba tomēr padevās vīra lūgumiem un piekrita ļaut viņam pastaigāties mežā ar nosacījumu, ka pati ies kopā ar viņu. Pastaigas laikā viņiem uzbruka lauva, un vīrs tika nogalināts. Marimba zvērēja, ka vairs neprecēsies, bet Vatamaraka teica, ka Marimba jau pēc divpadsmit mēnešiem atkal būs sieva.

Marimbas dēls Kahava reiz devās medībās un pieķēra svešinieku, kurš viņu vēroja. Kahava sagūstīja svešinieku un atveda uz ciematu. Svešinieks bija no citas tautas, un viņam bija līdzī jauna veida ierocis – loks un bultas. Viņa tauta, masaji, strauji tuvojās, apņēmis pilni iekarot vakambi, kas bija miermīlīga tauta un kuras ļaudis nekad nebija dzirdējuši par karu. Viņiem nebija arī nekādu ieroču, lai aizsargātos. Viņi nepazina nevienu citu tautu šajā pasaulē. Savu pavalstnieku baiļu un panikas vilnī Marimba paņēma svešinieka loku un piesprauda tā vidū ķirbi, tādējādi viņa bija izgudrojusi pirmo mūzikas instrumentu. Kad lecošā saule sūtīja pirmos starus apspīdēt apmetnes būdas, ciema ļaudis un masaju iekarotāji pārsteigti apbrīvoja Marimbas balss plūstošās skaņas. Nekad agrāk viņi nebija dzirdējuši šādu skaņu – skaņu, kas nebija no šīs pasaules. Tas bija skanējums, kas plūst cauri klusajai krēslai un tumšajiem mežiem kā sudraba upe, līdz iekļūst dvēseles dziļumos. Marimba iedrošināja savu tautu un masaju karotājus, kuri tagad bija nometušies ceļos, tricot no šīs pārbīskās skaņas, mest ieročus nost un priekpilni dejojot.

ŠOČIPILLI (XŌCHIPILLI) – ACTEKU MŪZIKAS DIEVS

Smarthistory, kas ir bezmaksas resurss mākslas vēstures studijām, ko izveidojuši mākslas vēsturnieki Beta Herisa un Stīvens Cukers, mājaslapā smarthistory.org mēs uzzinām, ka Šočipilli bija Meksikas mūzikas un dejas dievs. Viņa vārds navatlū (*nahuatl*) valodā, kurā runā meksikāņu iedzīvotāji, nozīmē 'ziedu princis'. Vēl viņu sauca arī par Makuilšočitlu (*Macuilxochitl*).

Mūzikai un dejai bija svarīga loma Meksikas reliģiskajās un publiskajās

ceremonijās, un dažas no spāņu hronistu aprakstītajām dejām saglabājušās līdz mūsdienām. Mūzikas instrumenti, mūziķi un dejojotāji ir attēloti gan keramikā, gan akmenī, gan sienas gleznojumos un it īpaši *codices* – manuskriptos, kas izgatavoti no garām vīģes mizas papīra vai briežu ādas strēmelēm, kas bija salocītas akordeona stilā, lai izveidotu lapas, kuras varētu apgleznot ar piktogrammām vai attēlu rakstiem. Deju vai dejas priekšnesumu pavadīšanai tika izmantoti dažādi instrumenti, piemēram, flautas, bungas, *teponaztli* (spraugbundu veids, ko Meksikas centrālajā daļā izmantoja acteki un viņiem radniecīgās kultūras) un gliemežvāki. Šočipilli, tāpat kā visiem Meksikas dieviem, bija vēl viens aspekts. 16. gadsimta spāņu Bernardino de Sāaguns (*Sahagún*), stāsta, ka Šočipilli varēja piemēklēt ar briesmīgām slimībām tos, kas neievēroja, piemēram, svētās gavēņa dienas.

Bez iepriekš un augstāk minētā būtiski ir piezīmēt arī to, kas atrodams Hārvarda Universitātes Pasaules reliģiju pētījumu centra mājas vietnē cswr.hds.harvard.edu, proti, tur teikts, ka amerikāņu autors R. Gordons Vasons izceļ skaņas sinestēziju jeb skanīgas halucinācijas, kas saistītas ar ziedu *Heimia salicifolia*.

Lielākā daļa mākslas vēstures un psihedēlisko pētījumu koncentrējas uz Šočipilli skulptūras ikonogrāfiju, īpaši uz ķermeņa izgrebtajiem dažādajiem ziedu un augu veidiem, un tikai daži no zinātajiem pēta saikni starp mūziku un ar dievību saistītajiem augiem.

Šočipilli bija dziedāšanas dievība, jo ar viņu saistītie augi izraisīja dzirdes efektus, piemēram, skaņas sinestēziju, kas atklāj šo psihedēlisko līdzekļu kognitīvo tvērumu un radošo pielietojumu, īpaši attiecībā uz mūziku. Citos pētījumos uzsvērts, ka *Ipomoea corymbosa* jeb jaunavas sēkla, kura aktīvās vielas ergīns un hidroksietilamīds, ir indola alkaloidi un satur psihodisleptiskas īpašības, kas ietekmē dzirdes uztveri. Daži augi, kas attēloti uz dievības Šočipilli, tādi kā *Heimia salicifolia*, vairogveidīgā ipomeja un Meksikas kailgalve (sēne *Psilocybe mexicana*) satur aktīvas ķīmiskas vielas, kurām ir arī psihodisleptiska iedarbība, kas saistīta ar dziedāšanu. Botānikā nav neviena augs, kas būtu saistīts ar skaņas halucinācijām vai skaņas sinestēziju, tāpēc Šočipilli iesvētīto rituālu skaņu ainavas atklāj, kā augi var tikt piesūcināti ar psihodisleptiskām īpašībām.

Ancestry.com, kas ir amerikāņu uzņēmums un lielākais bezpeļņas ģeoloģijas rūpals pasaulē, skaidro, ka Šočipilli ir vārds, kas ieausts bagātīgās navatlū jeb acteku civilizācijas valodas mantojumā. Šī dievība iemieso dievišķos aspektus, kas saistīti ar mākslu, radošo garu un baudu.

Acteku mitoloģijā Šočipilli tiek cienīts kā mūzikas, dejas un mākslas dievs. Viņa ietekme sniedzas līdz dzīves svinēšanai caur estētiku un maņām, simbolizējot skaistuma nozīmi gan dabas pasaulē, gan cilvēku pieredzē.

Vēsturiski Šočipilli tika godināts dažādos acteku rituālos un ceremonijās, kas cildināja mākslas un dabas vitalitāti. Viņš bieži tika attēlots ziedu, tauriņu un citu skaistuma simbolu ieskausts, uzsverot viņa saikni ar zemes bagātībām. Senie ieraksti liecina, ka acteki vēltija skulptūras, sienas gleznojums un svinīgas izrādes, lai godinātu Šočipilli, nostiprinot viņa pozīciju dievu panteonā. Viņa pielūgšana atspoguļo acteku plašākās kultūras vērtības, kur liels uzsvars tika likts uz mākslinieciskumu un dzīves baudīšanu, galu galā veicinot pirmskolumba reliģijas un sabiedrības sarežģīto goblēnu.

Gadsimtiem pirms Eiropas iekarošanas acteku galvaspilsētā Tenočtitlanā un kaimiņu karaļvalstu centros Meksikas ielejā un ārpus tās plauka bagātīga mūzikas kultūra. Acteku muzikālā doma bija augstā filozofiskā līmenī. Mūzika un deja tika saprastas kā upuru dāvana dieviem. Interesanti, ka acteku valodā nebija vārda, kas apzīmētu mūziku. Mūzika bija dziesmu māksla jeb *cuicatlamatiliztli*, un mūziķi nespēlēja, bet gan dziedāja uz saviem instrumentiem. Dejojot nozīmēja dziedāt ar kājām.

Muzikālā prakse plauka dažādās acteku sabiedrības grupās. Vienkāršie ļaudis izpildīja mūziku katrā mājāsaimniecībā un vietējo pilsētu svētkos, kā arī noteiktās ceremonijās acteku tempļa centrā. Cilvēkiem bija dažādi grabuļi un mazas svilpes, ko izmantoja mājāsaimniecības dievkalpojumos. Vecu vīru grupa, kas bija vietējo pilsētu vadītāji, spēlēja bungas. Mednieki izmantoja svilpes, lai pievilinātu medījumu. Acteku tempļos mūziku izpildīja priesteri, kas rūpējās par dievu muzikālo pielūgšanu svētajos pagalmos un piramīdu virsotnēs. Viņi pūta trompetes upurēšanas laikā un, lai paziņotu par grēku nožēlošanas laikiem, procesijās nesa grabošus vīraka kausus; nakts rituālos varēja dzirdēt skaņdarbus spraugbungām, tās pavadīja astronomiskus novērojumus tempļu virsotnēs; sēru ceremonijās lietoja bruņurupuču čaulas, ķirbju grabuļus un kaulu skrāpļus.

Bija arī svētas tempļa dziedāšanas, kas vērstas uz dievībām, un tempļa dejas, ko izpildīja priesteri, kuri kā daļu no rituālā apgārba nesa metāla zvaniņus un gliemežvākus. Lielajās ceremonijās, kas notika ik pēc 20 dienām, tika rīkotas teātra izrādes ar mitoloģisku vai vēsturisku saturu un rituālas spēles. Diemžēl nav daudz informācijas par mūzikas lomu rituālajās spēlēs. Saskaņā ar arheoloģiskajiem atradumiem tajās tika izmantotas ērgļu svilpes, mazas flautas, keramikas bungas un spraugbungas.

CANA CLUDHMOR JEB KANOLA (CANOLA) – ĪRU ARFAS IZGUDROTĀJA

Portālā *irishcentral.com*, kura veidotāju galvenā uzmanība pievērsta īru un īru draugu apvienošanai visā pasaulē, kā arī viņu informēšanai un iedvesmošanai, atrodama publikācija ar virsrakstu *Symbol of Ireland: the Irish harp's sweet music and myth*, kas datēta ar 2024. gada 18. oktobri un kurā teikts – valstij ar bagātu muzikālo mantojumu un aizraujošu mitoloģiju šķiet tikai atbilstoši, ka Īrijas nacionālais simbols ir arfa.

Īrija ir vienīgā valsts pasaulē, kuras nacionālais simbols ir mūzikas instruments, un cik gan tas ir atbilstoši tautai, kura visā pasaulē slavena ar savu mūziku, kultūru un dejām. Cieši saistīta ar īru identitātes jēdzieniem, tā ir atrodama oficiālajos dokumentos, Īrijas pasē, nacionālajā valūtā, katrā *Guinness* alus pintē un *Ryanair* lidmašīnā, kas ir divi no vispazīstamākajiem īru zīmoliem. Šī instrumenta vēsture un nozīme ir aizraujoša, tā saknes ir meklējamas senos nostāstos, arfas mūzikas nodots no paaudzes paaudzē, un nošu materiāli ir ikvienam interesentam plaši pieejami.

Arfu, kā vēsta leģenda, izgudroja dieviete *Cana Cludhmor* – gēlu sapņu, iedvesmas un mūzikas dieviete. Leģenda vēsta, ka kādu nakti, kad dieve pastaigājās pa pludmali, viņu iemidzināja skaista mūzika. Pamošanās viņa saprata, ka mūziku radījis vējš, kas pūš cauri krastā izskalota vaļa skeletam un uz kauliem palikušajām cīpslām, un tas iedvesmoja arfas dizainu. Auglības un lauksaimniecības dievam Dagdai piederēja maģiska arfa, kas bija izgatavota no ozola un inkrustēta ar dārgakmeņiem. Viņš bija vadonis *Tuatha Dé Danann* – mitiskai tautai, kas dzīvoja Īrijā pirms tūkstošiem gadu. Viņš ar arfu noteica gadalaikus, nēsāja to līdzī visur, un tā lidoja viņam rokās, kad viņš to izsauca. Tie, kas dzirdēja Dagdu spēlēt, bija apburti: smejojies no prieka, raudot no bēdām vai iekritot dziļā miegā. Tas joprojām ir pamatā trīs veidu melodijām arfai: *Goiltai* (raudas), *Geantrai* (svinības) un *Suantrai* (šūpuļdziesmas).

Vietnē *onceuponagoddess.net*, kas ir radīta, lai svinētu dievišķo sievišķību caur dieviešu stāstiem, minēts, ka lielā zvēra ribas joprojām stāvējušas kā noapaļots būris. Muskuļi un āda jau sen bija pazuduši, un kā lentes vēl karājās cīpslas. Vējš, kas rotaļājās ar *Cana Cludhmor* matiņiem, tagad darīja to pašu ar šīm mirstīgajām atliekām. *Cana Cludhmor* pielika roku pie sirds, un šī pilnība pārņēma viņu ar skaistumu, kas dzima no tā, ko citkārt uzskatītu par drūmu vai skumju.

Deins Radjārs (*Rudhyar*, 1895–1985, amerikāņu rakstnieks, komponists, gleznotājs un astrologs) 1922. gada lekcijā Ņujorkā apgalvoja, ka sākotnējā arfa bijusi loka jeb pusapļa formā. Viņš uzstāj, ka

tieši aplis attēlo neizpausto garu pasauli, savukārt pusaplis simbolizē izpausto fizisko pasauli. Caur šīm formām ir iespējams saprast mūžīgo dzīves ciklu.

Arfa ir Kanolas dāvana īru tautai, un tā turpina mums visiem atgādināt par dzīves mūžīgo dabu. Kanola ir mūziķu un bardu aizbildne. Viņa mums atgādina, ka izplatījums sastāv no vibrācijām, frekvencēm un ka mēs visi esam kosmiskas būtnes šajā lielajā dzīves, nāves un atdzimšanas ceļojumā.

Visubeidzot, mājaslapā *irishmyths.com* minēts alternatīvs viedoklis. Atbilde uz jautājumu, kurš ir mūzikas dievs īru mitoloģijā, ir īsa – tāda nemaz vispār neesot. Taču tas nenozīmē, ka mūzika īru mitoloģijā nav svarīga vai būtiska. Iemesls, kāpēc senie īri nekad nevienai dievībai neesot piešķīruši apzīmējumu ‘mūzikas dievs’, visticamāk, ir tas, ka visi īru panteona dievi ir muzikāli jeb, citējot muzikoloģi Heteru Belcu (*Beltz*): ‘Lai gan īru panteonā nav dievu, kuru galvenais atribūts būtu mūzika, mūziku izmanto lielākā daļā no tiem, un tā ir ievērojama visā šīs tautas mitoloģijā. Pastāv cieša saikne starp mūziku un mūziķiem gan mitoloģijā, gan kultūras vērtībās, ko mitoloģija atspoguļo.’